



# BARNEHAGELÆRERES FORSTÅELSER AV DEMOKRATI

Betydning for arbeidet  
med barns medvirkning i  
barnehagen?

# MATERIALE OG FORSKNINGSMETODER

- en casestudie av et prosjektarbeid om bærekraftig utvikling med barn
- 15 gruppeintervjuer med 32 førskolelærere i 13 barnehager (fem kommuner)
- gruppeintervjuer med 41 5-åringer i fire barnehager

# DEMOKRATI: HVA BETYR DET?

Noe alle er enige om hva er?

Mange gode intensjoner?

Betyr alt – og ingenting?

Handler om inklusjon og eksklusjon, at noen styrer og noen blir styrt?

Prosesser der så mange som mulig deltar; hvordan og hvorfor?

Hva skal demokrati i barnehagen være godt for?

Et demokratibegrep for barnehagen?

# INTERVJUENE

Gjennomgående: et strev å forstå hva barns medvirkning bør og kan være i praksis

«Uklart hva som var begrunnelsen for det.»

«Jeg tenker at medvirkning... at det kom. Ingen har fortalt meg hvorfor.»

«Jeg har brukt mye tid på å forstå hva man legger i det. Særlig på småbarn.»

Hvor reelt?

Liten tid og mange barn

Mange forventninger om hva barn skal kunne – som skoleelever og samfunnsmedlemmer

# DEMOKRATI SOM BEGREP, ELLER SOM EN ABSTRAKT IDÈ

Ord som dukket opp ofte i intervjuene

Som for å beskrive en utvikling over tid (fra 2006 og til intervjutidspunktet: 2012)

«Vi har vært et annet sted enn nå. Nå tenker vi mer demokrati og deltakelse, at de skal bli deltakere i et demokratisk samfunn. Hva trenger de da for å kunne delta? »

«De skal lære å bli demokratiske, ta i bruk en demokratisk rolle på en god måte.»

«De skal lære å tenke sjøl. De skal bli gode demokratiske borgere i samspill.»

# ANNEN FORSKNING PÅ FAGFELTET

Tendens til å praktisere medvirkning som selvbestemmelse

Alle teller mer (2009): primært er det assistenter og fagarbeidere som forstår medvirkning som selvbestemmelse, mens førskolelærerne har et videre og mer nyansert syn

Barnehager som over tid har jobbet systematisk og bevisst med tematikken - medvirkning praktiseres i større grad på måter orientert mot relasjoner og samhandling i fellesskap

# AHA!

Forståelse av demokrati utgjør et tolkningsgrunnlag for arbeidet med medvirkning?

På den måten at det er sammenhenger mellom hva man forbinder med demokrati og handlinger som er legitime?



# INFORMANTENE

32 (29 kvinner og tre menn): hovedkriteriet for å delta var interesse for og erfaring med medvirkning

Utdannet førskolelærere

Praktisert mellom ett og 15 år

De fleste er pedagogiske ledere på avdeling

Seks har videreutdanning i Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen (30 stp), to i gang med masterstudium i barnehagepedagogikk (120 stp).

Omtrent en tredjedel har deltatt i prosjekter i samarbeid med eksterne aktører (fylkesmann og høyskole) hvor temaet har vært sentralt



# DEMOKRATITEORI & UTDANNING OG DEMOKRATI

To primære modeller for beslutningsprosesser: den aggregerte og den deliberative

Det vil si: enten fattes beslutninger på bakgrunn av aggregerte preferanser (hva vil hver enkelt eller flertallet), eller gjennom argumenter mellom deltakerne i et fellesskap

Tynt og tykt demokrati: minimalt og maksimalt demokrati

«Doing democracy»: utdanne *til* eller *gjennom* demokrati

Radikale demokratiforståelser utfordrer tradisjonelle – problematiserer at de som er innenfor er demokratiske på den rette måten og de (vi) andre skal bli som dem

# TRE DEMOKRATIFORSTÅELSER I MATERIALET

Så etter mønstre, variasjoner, ytterpunkter og kontraster

Måter å forstå og fortolke virkeligheten på som gjorde noe «naturlig» eller «selvfølgelig» i lys av hva som er demokratisk

Forståelsene legitimerer bestemte handlinger som til sammen kan utgjøre tre ulike medvirkningspraksiser som skiller seg vesentlig fra hverandre

# LIBERALISTISK DEMOKRATI

Demokrati kjennetegnet av å sette individets frihet høyt, og utøves slik at det i minst mulig grad går på bekostning av den enkeltes mulighet til å bestemme over seg selv

Reflekteres i en medvirkningspraksis hvor barnas selvbestemmelse omtales som verdifullt

Barn har anledning til å gjøre det de selv ønsker, trenger ikke ta del i aktiviteter i barnegruppa

Informanter legger vekt på å praktisere medvirkning slik at barna lærer å ta initiativ, utvikler kreativitet og fantasi

Opptatt av å ikke krenke barns integritet ved å frarøve dem frihet

Personalet respekterer barnas preferanser, for eksempel hvilke voksne de foretrekker

«Vi må tåle å bli valgt bort»

Være lydhøre og komme ønsker i møte

« De kan ikke velge helt fritt» «Medvirke innenfor rammer vi setter»,

Velge mellom alternativer gitt av voksne, som aktiviteter i ulike rom

På barnemøter om morgenen velges det for resten av dagen

«Hva kan barn gjøre selv når vi skal på tur? Finne ut hvor vi skal dra, hva vi skal spise, hva de vil gjøre og hva de vil leke.»

«Å ha lyst til noe, alle barn må jo ha det. I gruppa med de eldste spør vi hva de har lyst til. Så skriver vi det ned på en liste og ser om vi får gjort det i løpet av året.»

«... ikke sånn at skal få bestemme for enhver pris».

«Først fikk barna gå i sko i regnvær for de skulle jo bestemme. Nå snakker vi med dem om at det ikke er så lurt, vi bestemmer ikke bare at de skal ha gummistøvler.»

«Begrunner og forklarer, sier aldri nei lenger.»

«Jeg er tryggere. Jeg kan si sorry, nå var jeg urettferdig. Jeg hadde bare bestemt meg, og jeg hørte ikke hva du sa.»

# FLERTALLSDEMOKRATI

Reflekteres i medvirkningspraksiser der det betraktes som verdifullt for barna å gi avkall på sin suverenitet til fordel for fellesskapet

At noe er «demokratisk», betyr at flertallet bestemmer

Medvirkning foregår som avstemninger som følger ulike prosedyrer

«Demokratiske valg er et ord jeg er glad i. Å ikke alltid tre fram som den ene. Synliggjøre demokrati for ungene. Gjør det tydelig for ungene, setter streker. Fem til skogen, tre til stranda og seks til byen. Da går vi til byen. Neste gang blir det skogen. Gjør det visuelt. Ikke alltid de forstår når du bare snakker. Se det. Noen som alltid vil si at jeg blir aldri hørt. Så har man noe å vise til.»

«De mer stille barna må si hva de mener ved at vi tar «runder», så ser de til slutt hva det er flertall for.»

«Det er litt mer avansert enn å bare rekke hånda i været. Da er det ikke et alternativ å ikke si noe. De må jo ha en mening, de kan ikke bare la andre bestemme for seg.»



«Må lære å utgjøre en del av mindretallet og «tape» ».

«Det er og blir en institusjon. Flertallet bestemmer jo i hverdagen.»

«Det er viktig å delta i fellesskapet, og å vente på tur.»

# DELIBERATIVT DEMOKRATI

Populært kalt samtaledemokrati

Legger stor vekt på å få barn til å snakke sammen, forstå at det finnes forskjellige synspunkter, at andre mener noe annet enn en selv og man kan bli enige likevel.

Mangfold i uttrykksformer - «... det er like viktig å tegne som å snakke»

Har fjernet skrevne regler definert av voksne, vil ikke gå rundt og passe på at ingen bryter reglene, og heller ikke henviser til regler.

Et mer demokratisk alternativ er å lage regler sammen med barna, gjerne initiert av barn.

Møter der barna er ordstyrere, voksne er veiledere og referenter



Det tradisjonelle temaarbeidet er byttet ut med prosjektarbeid med barn.

Barns initiativ og interesser ligger til grunn for arbeidet med et lærestoff

Ser forbindelser mellom et slikt læringsfellesskap hvor barn blir vant til å delta og medvirkning i hverdagslivet.

«Barna sier mer i fra, spør mer. Sier fra når noe er kjedelig, om det de ikke finner seg i.»

Ønsker seg barn som protesterer og opponerer, «alle barn skal ikke være like og flinke».

«Jeg liker å bli litt satt ut»



Vil unngå konformitet, skeptisk til inndeling i aldershomogene grupper for å gjøre barna mer like

«Det å ikke ha noen som er mindre enn seg og større en seg gir dårlige vilkår for 2-åringers dannelsingsprosesser.»

«...ganske flott å se en 2-åring og en 5-åring diskutere dokumentasjonen.»

# HVA KAN DE ULIKE FORSTÅELSENE BETY FOR BARNES ERFARINGER MED DEMOKRATISK DELTAKELSE I BARNEHAGEN?

liberalistisk demokrati:

- erfare at de selv kan bestemme, velge og gi uttrykk for hva de vil eller har lyst til
- opplever at voksne er lydhøre og sensitive
- kanskje trivielle saker, i liten grad anledning til å realisere mer overordnede verdiprioriteringer
- urimelige krav til barns selvstendighet
- barns kompetanse til å være uavhengig blir etterspurt når det barn trenger er kompetanse til å inngå i relasjoner

## **Flertallsdemokrati:**

- enkelt å delta, stilles ikke krav til å kunne noe utover å føye seg etter flertallet
- trenger ikke begrunne sine synspunkter
- men kan ikke påvirke eller argumentere for en bedre løsning
- kan erfare at flertallet har «rett», men får ikke erfare at noe er mer sant eller rettferdig enn noe annet
- kan erfare deltakelse som lite vesentlig, og for tilfeldig – eller for forutsigbart

## **Deliberativt demokrati:**

- erfare å ta initiativ og lytte til andre – utfallet er ikke gitt
- måtte «tenke sjøl»
- krevende, noen barn har bedre forutsetningen enn andre for å beherske denne formen for kommunikasjon
- ekskluderer de som ikke kan, eller ikke har interesse for saken

**MEN,** et større dannende potensiale til forskjell fra å gi uttrykk for hva man liker

# DEN FORETRUKNE AV DE TRE FORSTÅELSENE: DEN DELIBERATIVE

Den deliberative demokratiforståelsen representerer en viktig vending i demokratisk teori og praksis i utdanningsinstitusjoner

En «dypere» form for deltakelse som styrker motivasjonen for å delta, og dermed er inkluderende

Mer handlingscentrert – mindre barnesentrert (at barn skal lære bestemte demokratiske ferdigheter) – jf Biesta

Diskusjon om den kan trenge et korrektiv fra en mer radikal demokratiforståelse for å inkludere barneinitierte lokale og sporadiske hendelser – og gjøre det demokratiske prosjektet mer autentisk, vitalt og litt mindre «innestemme-preget»

Sannsynligvis et både – og: planlagt og ikke-planlagt

# HVORDAN HAR DEN MER KOMPLEKSE DEMOKRATIFORSTÅElsen BLITT TIL?

Det nye er ikke nødvendigvis interessant i seg selv.

En miks av stabilitet, fornyelse og kompetanse

Mer enn den enkeltes gode vilje

Styrer er involvert i å ta innover seg nye tenkemåter, det praktiske arbeidet og gjennomføring av endringene.

«Gode rammer betyr alt»

At ALLE er med, også assistentene – og det forplikter

Alle vet hvor man skal, og hvorfor – langt fram i tid

Planlegger mye som før, men mer fleksibelt – og sammen med barna

Demokrati – oppmerksomhet på fagligheten i det ikke-planlagte

# RELEVANS FOR BLU...

Hva skal demokrati i barnehagen være godt for?

Synspunkter – noe man har eller meninger som dannes?

Demokrati og kvalitet – hva vi vet så langt

Hva læres om demokrati, hvordan *gjøres* demokrati i utdanningen?

Demokrati i praksisbarnehagene?

Forskningsprosjekt ved HBV om demokratiforståelser hos studenter og lærerutdannere i GLU (i samarbeid med bl a NOVA, inngår i større internasjonale prosjekter: International Civic and Citizenship Education Study og The Global Doing Democracy Research Project)

Inkludere – utvide til – BLU?